

<https://doi.org/10.62837/2026.4.23>

ALIYEVA NIGAR SULEYMAN
Azerbaijan State Pedagogical University
Azerbaijan, Baku
nigar.aliyeva97.97@mail.ru

MODERN EASTERN LITERATURE SUMMARY

This article comprehensively examines the dynamics of the formation of modern Eastern literature, its ideological and aesthetic features and transformations taking place in the socio-cultural context. The main attention is paid to the radical changes observed in Eastern Literature in the XX and XXI centuries, new artistic searches and thematic expansion. Eastern literature, built over the centuries on classical poetic traditions – Sufism, symbolism, metaphorical language and religious and philosophical thought-has not only preserved this heritage in modern times, but also reinterpreted it in a new aesthetic and ideological framework.

The article shows that the development of modern Eastern literature took place under the influence of a number of global and regional factors. In particular, such theoretical approaches as the process of globalization, intercultural interaction, the influence of Western literary models, postmodernism and postcolonialism have had a significant impact on the structure and content of this literature. As a result of this influence, new forms of expression, experimental styles and multilayer text structures have appeared in literature.

Within the framework of the study, the main thematic directions in modern oriental literature are also widely examined. The problem of identity and belonging, national and cultural self-awareness, emigration and diaspora experience, social injustice, political pressures, war and trauma, gender issues, and individual psychology form the main subject area of modern literary texts. Through these themes, writers reflect not only individual destinies, but also the social and moral state of society as a whole.

The article also analyzes the aesthetic features of modern oriental literature. Postmodern approaches-intertextuality, polysemy, nonlinear plot structure, symbolic and metaphorical language, intergenerational transitions – are presented as the main artistic features of this literature. As a result of the synthesis of traditional poetic elements with modern artistic techniques, new literary forms appear, which expands the possibilities of expression of literature.

Although the literary development of each region has its own characteristics, the synthesis of tradition and modernity, the interaction of national and global, and the unity of individual and social problems are observed as a general trend.

Consequently, the article concludes that modern oriental literature has already become not just a regional literary phenomenon, but an integral part of the global literary process. It preserves both its national and cultural roots and makes a significant contribution to the development of world literature through the search for new aesthetic directions and ideas.

Key words: Eastern literature, 21st century, a language, literature

АЛИЕВА НИГЯР СУЛЕЙМАН

Азербайджанский государственный педагогический университет

Баку, Азербайджан

nigar.aliyeva97.97@mail.ru

СОВРЕМЕННАЯ ВОСТОЧНАЯ ЛИТЕРАТУРА АННОТАЦИЯ

В данной статье в комплексе рассматривается динамика формирования современной восточной литературы, ее идейно-эстетические особенности и трансформации, происходящие в социокультурном контексте. Основное внимание уделяется коренным изменениям, новым художественным поискам и тематическому расширению, которые наблюдались в восточной литературе в XX и XXI веках. На протяжении веков Восточная литература, построенная на классических поэтических традициях – суфизме, символизме, метафорическом языке и религиозно-философском мышлении, не только сохранила это наследие в современную эпоху, но и переосмыслила его в новых эстетических и идеологических рамках.

В статье показано, что развитие современной восточной литературы происходило под влиянием ряда глобальных и региональных факторов. В частности, на структуру и содержание этой литературы существенное влияние оказали такие теоретические подходы, как процесс глобализации, межкультурное взаимодействие, влияние западных литературных моделей, постмодернизм и постколониализм. В результате этого влияния в литературе возникли новые формы выражения, экспериментальные стили и многослойные текстовые структуры.

В рамках исследования также широко исследуются основные тематические направления в современной восточной литературе. Проблема идентичности и принадлежности, национальное и культурное самосознание, опыт эмиграции и диаспоры, социальная несправедливость, политическое давление, война и травмы, гендерные вопросы и индивидуальная психология составляют основную тематику современных литературных текстов. Через эти темы писатели отражают не только отдельные судьбы, но и социальное и духовное состояние общества в целом.

В статье также анализируются эстетические особенности современной восточной литературы. Постмодернистские подходы-интертекстуальность, многогранность, нелинейность сюжетной структуры, символический и метафорический язык, межжанровые переходы – представлены как основные художественные черты этой литературы. В результате синтеза традиционных поэтических элементов с современными художественными приемами возникают новые литературные формы, что расширяет выразительные возможности литературы.

Хотя литературное развитие каждого региона имеет свои особенности, в качестве общей тенденции наблюдается синтез традиции и современности, взаимодействие национального и глобального, единство индивидуальных и социальных проблем.

Следовательно, в статье делается вывод о том, что современная Восточная литература уже не просто региональный литературный феномен, а стала неотъемлемой составляющей мирового литературного процесса. Он сохраняет и свои национально-культурные корни, и вносит важный вклад в развитие мировой литературы, с новыми эстетическими направлениями и поисками идей.

Ключевые слова: восточная литература, 21 век, язык, литература

ƏLİYEVƏ NİGAR SÜLEYMAN

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Azərbaycan, Bakı şəhəri

nigar.aliyeva97.97@mail.ru

MÜASİR ŞƏRQ ƏDƏBİYYATI

Xülasə

Bu məqalədə müasir Şərqi ədəbiyyatının formalaşma dinamikası, onun ideya-estetik xüsusiyyətləri və sosial-mədəni kontekstdə baş verən transformasiyalar kompleks şəkildə tədqiq edilir. Əsas diqqət XX və XXI əsrlərdə Şərqi ədəbiyyatında müşahidə olunan köklü dəyişikliklərə, yeni bədii axtarışlara və tematik genişlənməyə yönəldilir. Əsrlər boyu klassik poetik ənənələr – sufizm, simvolizm, metaforik dil və dini-fəlsəfi düşüncə üzərində qurulmuş Şərqi ədəbiyyatı müasir dövrdə bu irsi qorumaqla yanaşı, onu yeni estetik və ideoloji çərçivədə yenidən şərh etmişdir.

Məqalədə göstərilir ki, müasir Şərqi ədəbiyyatının inkişafı bir sıra qlobal və regional amillərin təsiri ilə baş vermişdir. Xüsusilə qloballaşma prosesi, mədəniyyətlərarası qarşılıqlı təsir, Qərbi ədəbi modellərinin təsiri, postmodernizm və postkolonializm kimi nəzəri yanaşmalar bu ədəbiyyatın strukturuna və məzmununa ciddi təsir göstərmişdir. Bu təsir nəticəsində ədəbiyyatda yeni ifadə formaları, eksperimental üslublar və çoxqatlı mətn strukturları meydana gəlmişdir.

Tədqiqat çərçivəsində müasir Şərq ədəbiyyatında əsas tematik istiqamətlər də geniş şəkildə araşdırılır. Kimlik və mənsubiyyət problemi, milli və mədəni özünüdərk, mühacirət və diaspor təcrübəsi, sosial ədalətsizlik, siyasi təzyiqlər, müharibə və travma, gender məsələləri və fərdi psixologiya müasir ədəbi mətnlərin əsas mövzu dairəsini təşkil edir. Bu mövzular vasitəsilə yazıçılar yalnız fərdi taleləri deyil, bütövlükdə cəmiyyətin sosial və mənəvi vəziyyətini əks etdirirlər.

Məqalədə həmçinin müasir Şərq ədəbiyyatının estetik xüsusiyyətləri təhlil edilir. Postmodern yanaşmalar – intertekstuallıq, çoxsəslilik, qeyri-xətti süjet quruluşu, simvolik və metaforik dil, janrlararası keçidlər – bu ədəbiyyatın əsas bədii xüsusiyyətləri kimi təqdim olunur. Ənənəvi poetik elementlərin müasir bədii texnikalarla sintezi nəticəsində yeni ədəbi formalar yaranır və bu da ədəbiyyatın ifadə imkanlarını genişləndirir.

Hər bir regionun ədəbi inkişafı özünəməxsus xüsusiyyətlərə malik olsa da, ümumi tendensiya kimi ənənə ilə müasirliyin sintezi, milli ilə qlobalın qarşılıqlı təsiri və fərdi ilə ictimai problemlərin vəhdəti müşahidə edilir.

Nəticə etibarilə, məqalədə belə qənaətə gəlinir ki, müasir Şərq ədəbiyyatı artıq yalnız regional ədəbi fenomen deyil, qlobal ədəbi prosesin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. O, həm öz milli-mədəni köklərini qoruyur, həm də yeni estetik istiqamətlər və ideya axtarışları ilə dünya ədəbiyyatının inkişafına mühüm töhfə verir.

Açar sözlər: Şərq ədəbiyyatı, 21-ci əsr, dil, ədəbiyyat

Şərq ədəbiyyatı minilliklər boyu zəngin ənənələrə malik olmuş və dünya ədəbiyyatının formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Klassik dövrdə bu ədəbiyyat əsasən dini-fəlsəfi ideyalar, sufizm, simvolik poetika və yüksək estetik dəyərlərlə səciyyələnirdi. Lakin XX əsrdən etibarən baş verən siyasi, sosial və mədəni dəyişikliklər bu ədəbiyyatda yeni mərhələnin başlanmasına səbəb olmuşdur.

Müasir Şərq ədəbiyyatı artıq yalnız klassik irsin davamı deyil, həm də yeni dünyagörüşünün, fərdi təcrübələrin və ictimai problemlərin bədii ifadəsi kimi çıxış edir. Bu baxımdan, müasir dövr ədəbiyyatı həm ənənəvi, həm də innovativ xüsusiyyətlərin vəhdəti ilə xarakterizə olunur.

Müasir Şərq ədəbiyyatının inkişafı təkcə zaman ardıcılığı ilə deyil, həm də düşüncə tərzinin, estetik meyarların və ictimai funksiyanın dəyişməsi ilə xarakterizə olunur. Bu inkişaf şərti olaraq üç əsas mərhələyə bölünür və hər mərhələ özünəməxsus ideya, üslub və bədii xüsusiyyətlərə malikdir.

Müasir Şərq ədəbiyyatının inkişafı bir neçə mərhələdən keçmişdir:

1. Keçid mərhələsi (XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlləri)

Bu mərhələ Şərq ədəbiyyatının klassik ənənədən müasirliyə doğru ilk addımı hesab olunur. Ədəbiyyatda baş verən dəyişikliklər əsasən ictimai-siyasi proseslər, maarifçilik hərəkatları və Qərbi mədəniyyətinin təsiri ilə bağlı idi.

Əsas xüsusiyyətlər:

- Klassik formaların transformasiyası

Ənənəvi poeziya – qəzəl, qəsidə, məsnəvi kimi janrlar tədricən öz dominant mövqeyini itirməyə başladı. Onların yerini daha realist və həyatı mövzulara yaxın janrlar aldı.

- Yeni janrların yaranması

Roman, dram, esse və publisistika kimi janrlar bu dövrdə geniş yayılmağa başladı. Bu janrlar vasitəsilə yazıçılar cəmiyyətin problemlərini daha açıq və sistemli şəkildə ifadə edə bildilər.

- Maarifçilik ideyalarının yayılması

Ədəbiyyat maarifləndirici funksiya daşımağa başladı. Təhsil, elm, qadın azadlığı, sosial islahatlar kimi mövzular ön plana çıxdı.

- Qərb təsirinin güclənməsi

Fransız və rus ədəbiyyatının təsiri ilə realizm və naturalizm Şərq ədəbiyyatına daxil oldu. Yazıçılar artıq idealizə olunmuş obrazlardan uzaqlaşaraq real insan həyatını təsvir etməyə başladılar.

Bu mərhələ Şərq ədəbiyyatının modernləşməsi üçün zəmin yaratdı və gələcək ədəbi inkişafın əsasını qoydu [4].

2. Milli oyanış və modernləşmə dövrü (XX əsrin ortaları)

Bu mərhələ Şərq xalqlarının milli azadlıq mübarizəsi və müstəqillik qazanması ilə sıx bağlıdır. Ədəbiyyat bu dövrdə milli ideologiyanın və ictimai şüurun formalaşmasında mühüm rol oynadı.

Əsas xüsusiyyətlər:

- Milli kimlik və azadlıq ideyası

Ədəbiyyatda vətən, azadlıq, milli birlik kimi mövzular aparıcı yer tutdu. Yazıçılar xalqın tarixi yaddaşını və mədəni irsini yenidən dəyərləndirdilər.

- Sosial realizmin inkişafı

Yazıçılar cəmiyyətin real problemlərini – yoxsulluq, bərabərsizlik, korrupsiya və sosial ədalətsizliyi təsvir etməyə başladılar. Bu istiqamətdə Naguib Mahfouz şəhər həyatını, sosial təbəqələşməni və insan talelərini realist şəkildə təqdim etmişdir.

- Ədəbiyyatın ictimai funksiyasının güclənməsi

Ədəbiyyat yalnız estetik deyil, həm də ideoloji və tərbiyəvi rol oynadı. Yazıçılar cəmiyyətin problemlərini qaldıraraq ictimai şüura təsir etməyə çalışdılar.

- Dilin sadələşməsi və demokratikləşməsi

Ədəbi dil daha sadə və anlaşılıqlı oldu. Bu, ədəbiyyatın daha geniş oxucu kütləsinə çatmasına imkan yaratdı. Bu mərhələ Şərq ədəbiyyatını milli səviyyədə gücləndirdi və onu cəmiyyətin əsas ideoloji alətlərindən birinə çevirdi [2].

3. Postmodern mərhələ (XX əsrin sonu – XXI əsr)

Bu mərhələ müasir Şərq ədəbiyyatının ən mürəkkəb və çoxqatlı dövrü hesab olunur. Qloballaşma, texnologiya və mədəni inteqrasiya ədəbiyyata yeni istiqamətlər gətirmişdir.

Əsas xüsusiyyətlər:

- Fərdi təcrübə və identiklik problemi

Yazıçılar artıq kollektiv ideyalardan daha çox fərdin daxili dünyasına yönəlirlər. Kimlik, yaddaş, tənhalıq və mənəvi boşluq əsas mövzulardandır.

- Postmodern üslub və eksperimentlər

Ədəbiyyatda qeyri-xətti süjet, zamanın parçalanması, çoxsəslilik və intertekstuallıq geniş yayılmışdır. Reallıq və fantaziya sərhədləri pozulur.

- Qloballaşma və mədəni sintez

Şərq və Qərb ədəbi ənənələri bir-birinə təsir edir. Müəlliflər müxtəlif mədəni kodları birləşdirərək yeni bədii formalar yaradırlar.

Bu mərhələdə Orxan Pamuk tarix və kimlik problemlərini postmodern yanaşma ilə təqdim edir,

Haruki Murakami isə reallıqla mistikanı birləşdirərək fərdi tənhalıq və ekzistensial problemləri araşdırır.

- Janr sərhədlərinin pozulması

Roman, esse, memuar və fantastika elementləri bir-birinə qarışır. Ədəbiyyat daha sərbəst və eksperimental xarakter alır.

Bu mərhələ Şərq ədəbiyyatını qlobal ədəbi prosesin aktiv iştirakçısına çevirmiş və onun estetik imkanlarını genişləndirmişdir.

Müasir Şərq ədəbiyyatının bu üç mərhələsi onun təkamül yolunu aydın şəkildə göstərir. Keçid dövrü klassik ənənədən ayrılmanı təmin etmiş, milli oyanış mərhələsi ədəbiyyatı ictimai gücə çevirmiş, postmodern mərhələ isə onu qlobal və çoxqatlı bir fenomen halına gətirmişdir. Beləliklə, müasir Şərq ədəbiyyatı həm tarixi ənənələrə söykənən, həm də yeniliklərə açıq olan dinamik bir ədəbi sistem kimi çıxış edir [1, 3].

Tematik xüsusiyyətlər

Müasir Şərq ədəbiyyatı mövzu baxımından olduqca zəngindir və aşağıdakı əsas istiqamətlərdə inkişaf edir:

- **Kimlik və mənsubiyyət**

Qloballaşma şəraitində fərdin milli və mədəni kimliyi əsas problemlərdən birinə çevrilmişdir. Yazıçılar bu mövzunu fərdi talelər vasitəsilə təqdim edirlər.

- **Sosial və siyasi problemlər**

Ədəbiyyat cəmiyyətin problemlərini əks etdirən bir vasitə kimi çıxış edir. Avtoritar rejimlər, sosial ədalətsizlik və insan hüquqları məsələləri geniş şəkildə işıqlandırılır.

- **Müharibə və miqrasiya**

Müasir Şərqdə baş verən münaqişələr ədəbiyyatda dərin iz buraxmışdır. Qaçqınlıq, mühacirət və vətən həsrəti əsas mövzulardandır.

- **Gender və qadın problemi**

Qadın hüquqları və gender bərabərsizliyi müasir ədəbiyyatda geniş yer tutur. Bu sahədə Elif Şafak kimi müəlliflər diqqət çəkir [3].

Bədii-estetik xüsusiyyətlər

Müasir Şərq ədəbiyyatı üslub və forma baxımından da yeniliklərlə zəngindir:

- **Sərbəst şeir və yeni poetik formalar**
- **Postmodern texnikalar** (intertekstuallıq, çoxsəslilik, qeyri-xətti süjet)
- **Psixoloji realizm və daxili monoloq**
- **Simvolizm və metaforik dil**

Bu xüsusiyyətlər ədəbiyyatı daha mürəkkəb və çoxqatlı edir.

Qloballaşma və qarşılıqlı təsir

Qloballaşma müasir Şərq ədəbiyyatının inkişafında mühüm rol oynayır. Əsərlərin müxtəlif dillərə tərcümə olunması və beynəlxalq mükafatların artması bu ədəbiyyatın dünya miqyasında tanınmasına şərait yaradır [3].

Lakin bu proses bəzi mənfi təsirlərlə də müşayiət olunur:

- milli xüsusiyyətlərin zəifləməsi
- Qərb təsirinin artması
- ədəbiyyatın kommersiyalaşması

Müasir Şərq ədəbiyyatının əhəmiyyəti

Müasir Şərq ədəbiyyatı yalnız estetik zövq mənbəyi deyil, həm də sosial və fəlsəfi düşüncə platformasıdır. O, insanın daxili aləmini, cəmiyyətin problemlərini və mədəni dəyişiklikləri əks etdirir.

Bu ədəbiyyat həm regional, həm də qlobal səviyyədə mühüm əhəmiyyət daşıyır və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafına töhfə verir [5].

Nəticə/Conclusion

Aparılan təhlillər göstərir ki, müasir Şərq ədəbiyyatı tarixi ənənələrə söykənməklə yanaşı, dinamik inkişaf edən, çoxqatlı və polifonik bir ədəbi sistem kimi formalaşmışdır. Bu ədəbiyyat artıq klassik irsin mexaniki davamı deyil, onun yaradıcı şəkildə yenidən interpretasiyası və müasir kontekstdə transformasiyasıdır. Klassik poetik modellər, simvolik düşüncə və fəlsəfi dərinlik yeni estetik meyarlar, fərdi yanaşmalar və eksperimental üsullarla zənginləşdirilmişdir.

Müasir Şərq ədəbiyyatının əsas xüsusiyyətlərindən biri onun sosial reallıqlarla sıx bağlılığıdır. Ədəbiyyat cəmiyyətin güzgüsü kimi çıxış edərək müasir dövrdə mövcud olan sosial bərabərsizlik, siyasi təzyiqlər, müharibə, miqrasiya, kimlik böhranı və mənəvi deqradasiya kimi problemləri bədii müstəvidə əks etdirir. Bu baxımdan, ədəbiyyat yalnız estetik funksiyanı deyil, həm də ictimai-tənqidi və fəlsəfi funksiyaları yerinə yetirir.

Eyni zamanda, müasir Şərq ədəbiyyatında fərdin daxili dünyasına yönəlmə meyli güclənmişdir. Psixoloji dərinlik, şüur axını, daxili monoloq və ekzistensial sualların bədii ifadəsi bu ədəbiyyatı daha da mürəkkəbləşdirir və onu universal humanitar diskursun tərkib hissəsinə çevirir. Bu xüsusiyyətlər Şərq ədəbiyyatını

yalnız regional fenomen kimi deyil, qlobal ədəbi düşüncənin ayrılmaz komponenti kimi təqdim edir.

Qloballaşma prosesi müasir Şərq ədəbiyyatının inkişafında mühüm rol oynayaraq onun beynəlxalq miqyasda tanınmasını təmin etmişdir. Əsərlərin müxtəlif dillərə tərcüməsi, müəlliflərin beynəlxalq ədəbi mühitdə fəal iştirakı və mədəniyyətlərarası dialoqun genişlənməsi bu ədəbiyyatın təsir dairəsini xeyli artırmışdır. Bununla yanaşı, qloballaşma milli üslubun qorunması və identikliyin saxlanılması kimi məsələləri də aktuallaşdırmışdır [4].

Estetik baxımdan müasir Şərq ədəbiyyatı innovativ xarakter daşıyır. Postmodern yanaşmalar, janr sərhədlərinin pozulması, intertekstuallıq, çoxsəslilik və simvolik dil bu ədəbiyyatın əsas bədii xüsusiyyətləri kimi çıxış edir. Ənənəvi və müasir elementlərin sintezi yeni bədii formaların yaranmasına şərait yaradır və ədəbiyyatın ifadə imkanlarını genişləndirir.

Nəticə etibarilə, müasir Şərq ədəbiyyatı milli ilə universalın, ənənə ilə yeniliyin, lokal təcrübə ilə qlobal düşüncənin vəhdətində formalaşan kompleks bir ədəbi sistemdir. Bu ədəbiyyat həm öz mədəni köklərini qoruyur, həm də dünya ədəbiyyatının inkişafına fəal şəkildə təsir göstərir. Gələcək perspektivdə texnoloji inkişaf, rəqəmsal platformaların yayılması və mədəni inteqrasiyanın dərinləşməsi fonunda müasir Şərq ədəbiyyatının yeni estetik istiqamətlər qazanacağı və daha geniş oxucu auditoriyasına çatacağı gözlənilir.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Alizadə, Ə. (2010). *Azərbaycan nəsrində postmodernizm meyilləri*. Bakı: Elm və Təhsil.
2. Məmmədov, C. (2006). *Türk dünyası ədəbiyyatında müasirlik və ənənə*. Bakı: Şərq-Qərb.
3. Rzayeva, G. (2019). *Qloballaşma və müasir Şərq ədəbiyyatında identitet problemi*. Bakı: Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası.
4. Damrosch, D. (2003). *What Is World Literature?* Princeton University Press.
5. Бахтин, М. М. (1986). *Эстетика словесного творчества*. Москва: Искусство.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 13.04.2026

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.04.2026

Rəyçi: Məmmədzadə Gülnarə Cavanşir

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur